

200 jaar koninkrijk – basisschool

Thema: van willekeur naar wet

(ontwikkeling van de rechtsstaat)

Leeswijzer:

Tijdens de viering van het 200-jarig bestaan van ons koninkrijk (november 2013 – 2015) is er een lespakket voor basisscholen over dit thema. In dit lespakket wordt stilgestaan bij allerlei belangrijke gebeurtenissen uit deze 200 jaar. Bij elke gebeurtenis is een individuele opdracht gemaakt. De leerlingen moeten iets opzoeken, een tekst lezen of een filmpje kijken en daar vragen over beantwoorden. Deze opdracht kan individueel of in tweetallen worden gemaakt. Daarnaast is er bij elke gebeurtenis een groepsopdracht gemaakt. Dit is vaak een klassikale opdracht.

De gebeurtenissen zijn ingedeeld in vijf themalijnen. Dit is de themalijn 'van willekeur naar wet'. Er zijn 4 gebeurtenissen aan dit thema gekoppeld. Op de volgende pagina is een korte inleiding van dit thema te vinden. Daarna volgen alle individuele opdrachten en groepsopdrachten per gebeurtenissen. Zie onderstaande inhoudsopgave.

Inhoudsopgave:

Inleiding thema

1. 1815: Nederland krijgt een koning
  - a. Individuele opdracht
  - b. Groepsopdracht
2. 1848: Nieuwe grondwet
  - a. Individuele opdracht
  - b. Groepsopdracht
3. 1870: Afschaffing doodstraf
  - a. Individuele opdracht
  - b. Groepsopdracht
4. 1983: Wijziging grondwet
  - a. Individuele opdracht
  - b. Groepsopdracht

Inleiding thema

Nadat de Franse keizer Napoleon Nederland had ingelijfd, werd op 1 maart 1811 de Franse wetgeving ingevoerd. Een belangrijk onderdeel van die wet was de machtenscheiding. De wetgever werd verantwoordelijk voor de wetgeving. De bestuurder moest zorgen dat de wet goed zou worden uitgevoerd en de rechter moest bij conflicten als onpartijdige en onafhankelijke 'scheidsrechter' optreden.

Toen koning Willem I aantrad, is de machtenscheiding formeel gehandhaafd, met name wat betreft de rechtspraak. Maar de koning hield zich niet aan deze regels. Als een rechtszaak nadelig voor hem kon uitvallen, mocht hij beslissen dat over "dit onderwerp" geen zaak aangespannen kon worden.

De grondwet van 1848 beperkte de macht van de koning en gaf het volk meer rechten. Onafhankelijkheid van de rechtspraak is een belangrijk element in de rechtsstaat. Hiervoor is niet een specifiek jaartal te noemen, omdat een ontwikkeling in de loop van de tijd te zien is. De mate van onafhankelijkheid is steeds in stappen vastgelegd in wetten. In 1870 heeft de wetgever de doodstraf afgeschaft. In een rechtsstaat is het belangrijk dat een onafhankelijke rechter op basis van de wet een straf geeft. Als burgers of politici vinden dat de rechter een hogere straf had moeten geven, dan moet eerst de wet worden veranderd.

In 1983 zijn belangrijke wijzigingen in de grondwet aangebracht. Het discriminatieverbod werd als artikel 1 opgenomen.

1815: Nederland krijgt een koning: Koning Willem I

Nadat de Franse keizer Napoleon Nederland had ingelijfd, werd op 1 maart 1811 de Franse wetgeving ingevoerd. Een belangrijk onderdeel van die wet was de machtenscheiding. De wetgever werd verantwoordelijk voor de wetgeving. De bestuurder moest zorgen dat de wet goed zou worden uitgevoerd en de rechter moest bij conflicten als onpartijdige en onafhankelijke 'scheidsrechter' optreden.

Toen koning Willem I aantrad, is de machtenscheiding formeel gehandhaafd, met name wat betreft de rechtspraak. Maar de koning hield zich niet aan deze regels. Als een rechtszaak nadelig voor hem kon uitvallen, mocht hij beslissen dat over "dit onderwerp" geen zaak aangespannen kon worden.

Individuele opdracht: Stellingen Vroeger of Nu

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen krijgen een paar stellingen te lezen. Bij iedere stelling moeten leerlingen aangeven of de beschreven situatie past bij de huidige tijd of bij de tijd van Koning Willem I.

Leerdoel

Leerlingen herkennen wanneer er sprake is van willekeur. Ze weten dat er vroeger meer sprake was van willekeur dan nu.

Duur

15 minuten

Handleiding

U geeft iedere leerling een werkblad met stellingen. De opdracht kan individueel of in tweetallen uitgevoerd worden. De leerlingen kiezen of de stelling vroeger gold of nu geldt. Na uitvoering van de opdracht bespreekt u de antwoorden. Bij ieder antwoord vraagt u een leerling om toelichting. Waar nodig, vult u het antwoord aan.

Antwoorden met toelichting:

1. De koning(in) is de baas.

vroeger / nu

In 1815 had Koning Willem I het voor het zeggen in Nederland. Ministers deden wat de Koning zei. Ze werden gezien als 'dienaren van de Koning'.

2. Iedereen moet zich aan de wet houden.

vroeger / nu

Alle burgers en ook de overheid moeten zich aan de wet houden.

3. Je komt in de Eerste Kamer, omdat je een vriendje van de koning(in) bent.

vroeger / nu

Koning Willem I benoemde zelf de leden van de Eerste Kamer. Dat waren vaak mensen van adel of belangrijke zakenmensen. .

4. Alleen de rechter kan straffen opleggen.

vroeger / nu

Vroeger kon Koning Willem I ook buiten de wetten optreden tegen mensen. Nu is er een scheiding van de machten: de onafhankelijke rechter bepaalt nu of iemand straf moet krijgen. Hij moet de wet goed kennen. Iemand mag alleen gestraft worden als hij iets heeft gedaan wat door de wet strafbaar is gesteld.

5. Niet iedereen krijgt een gelijke behandeling.

vroeger / nu

Vroeger kon Koning Willem I ook buiten de wetten optreden tegen mensen. Ook benoemde de koning zelf mensen op belangrijke posities. Niet iedereen kon dus op die plaats terecht komen.

6. Rechters hoeven niet te doen wat de koning(in) zegt.

vroeger / nu

Er is namelijk sprake van machtenscheiding: de rechter is onafhankelijk. Aan de hand van de wet bepaalt hij of iemand een straf verdient.

7. De koning(in) beslist of het leger ergens moet gaan vechten.

vroeger / nu

Koning Willem I besloot soldaten te sturen naar België toen daar in 1830 een opstand uitbrak. Hij kon dat zelf besluiten. Nu moet de Tweede Kamer toestemming geven aan de regering.

8. De kiezer bepaalt welke partij het meest te zeggen krijgt.

vroeger / nu

De mensen die stemmen bij de verkiezingen bepalen hoe groot de politieke partijen worden. De grootste partij kiest dan met welke andere politieke partijen zij de regering (het bestuur van het land) gaan vormen. Deze samenwerkende partijen proberen altijd een meerderheid in de Tweede Kamer te vertegenwoordigen.

9. Iedereen is gelijk voor de wet.

vroeger / nu

De overheid moet iedereen in alle gevallen gelijk behandelen. Dat staat in de Grondwet.

Werkblad Vroeger of Nu:

Opdracht:

Bedenk of de stelling past bij het Nederland van *vroeger* of het Nederland van *nu*.

Omcirkel het juiste antwoord:

1. De koning(in) is de baas.
vroeger / nu

2. Iedereen moet zich aan de wet houden.
vroeger / nu

3. Je komt in de Eerste Kamer, omdat je een vriendje van de koning(in) bent.
vroeger / nu

4. Alleen de rechter kan straffen opleggen.
vroeger / nu

5. Niet iedereen krijgt een gelijke behandeling.
vroeger / nu

6. Rechters hoeven niet te doen wat de koning(in) zegt.
vroeger / nu

7. De koning(in) beslist of het leger ergens moet gaan vechten.
vroeger / nu

8. De kiezer bepaalt welke partij het meest te zeggen krijgt.
vroeger / nu

9. Iedereen is gelijk voor de wet.
vroeger / nu

Groepsopdracht: Hoe kun je een beslissing nemen?

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen krijgen de vraag wat de bestemming van een klassenuitje moet zijn. Ze komen in aanraking met vier verschillende manieren van besluitvorming: 1) één leerling bepaalt de bestemming, 2) er wordt geloot, 3) er moet overeenstemming bestaan over de bestemming, 4) er wordt gekozen op basis van een meerderheid van stemmen. De leerkracht bespreekt de ervaringen naderhand en legt een koppeling met de besluitvorming in het begin van ons koninkrijk.

Leerdoel

De leerlingen kennen meerdere vormen van besluitvorming. Ze weten dat de besluitvorming aan het begin van ons koninkrijk vaak ondemocratisch verliep.

Duur

15-30 minuten

Handleiding

Benodigdheden:

Lege stembriefjes

Doos om de stembriefjes op te halen

Vier vellen papier met de letters A, B, C en D

Stap 1: U legt klassikaal de volgende vraag voor: Waar gaan we naar toe met het volgende klassenuitje? De keuzemogelijkheden zijn:

A. Dierentuin

B. Film

C. Bijwonen van een tv-uitzending (bijv. een talentenjacht)

D. Pretpark

U kunt ook andere keuzes aan de klas voorleggen.

Stap 2: U wijst één leerling aan die mag kiezen waar de klas heen gaat. Nadat deze leerling zijn keuze heeft gemaakt, vraagt U aan de klas wat er goed is aan deze manier van beslissen en wat er minder goed is aan deze manier van beslissen.

Goed: Op deze manier kun je makkelijk en snel een beslissing nemen. Je hoeft niet te overleggen en ook niet per se rekening te houden met de meningen van anderen.

Niet goed: Het kan zijn dat er een beslissing genomen wordt waar bijna niemand het mee eens is.

Toelichting: In het begin van het Koninkrijk kon Koning Willem I op deze manier besluiten nemen. Verder is dit de manier waarop in een dictatuur beslissingen worden genomen, maar soms ook in een democratie. Leerkrachten en ouders beslissen soms ook gewoon iets voor de kinderen.

Stap 3: U maakt vier briefjes met A, B, C en D. Een leerling mag naar voren komen om blind een briefje te trekken. Ook nu vraagt U aan de klas wat er goed is aan deze manier van beslissen en wat er minder goed is aan deze manier van beslissen.

Goed: Het is wel eerlijk om te loten. Alle mogelijkheden maken evenveel kans.

Niet goed: Het kan zijn dat er iets uitkomt wat (bijna) niemand leuk vindt.

Extra vraag: In welke situatie gebruikt u wel eens een loterij om een beslissing te nemen?

Stap 4: De leerkracht verdeelt nu de klas in groepjes van 5 kinderen:

De leerkracht vraagt de leerlingen om met hun groepje een gezamenlijk besluit te nemen over de bestemming van het klassenuitje. Iedereen in het groepje moet het eens zijn over het genomen besluit. Na vijf minuten bespreekt de leerkracht de opdracht na. Welke groepjes zijn tot een besluit gekomen? Welke niet? Vervolgens komen dezelfde vragen weer aan bod: wat is er goed / minder goed aan deze manier van besluitvorming?

Goed: Je hebt samen een besluit genomen waarmee iedereen het eens is. Ook wordt ieders mening gehoord.

Niet goed: Het kan best moeilijk zijn om hier samen uit te komen. Als er twee favoriete uitjes zijn, moet je misschien wel iets afspreken over wat je met het tweede favoriete uitje gaat doen. Soms kan het wel makkelijk gaan: dan is er meteen een grote voorkeur voor één van de uitjes.

Toelichting: Dit noemen we een beslissing nemen op basis van consensus. Er wordt net zo lang gepraat en gezocht naar een oplossing tot iedereen het ermee eens is.

Stap 5: De leerkracht geeft nu iedere leerling een leeg 'stem' briefje. Iedere leerling schrijft op wat zijn favoriete bestemming is voor het klassenuitje. De leerkracht laat de leerlingen hun stembriefje dichtvouwen. Hij neemt de briefjes in en telt samen met twee leerlingen de stemmen. De leerkracht kan aangeven dat er gewerkt wordt met het principe 'de meeste stemmen gelden'. Een andere mogelijkheid om te streven naar een meerderheid: meer dan de helft van de klas moet achter de keuze staan. Er kan dan een tweede stemronde ingelast worden: de twee hoogst scorende voorstellen worden opnieuw in stemming gebracht. Na de stemming gaat de leerkracht weer in op dezelfde vragen: wat is er goed / minder goed aan deze manier van besluitvorming?

Goed: Iedereen heeft inbreng en oefent invloed uit op de beslissing.

Niet goed: Er kan een besluit genomen worden waar iemand het helemaal niet mee eens is, maar het is voor iedereen wel duidelijk dat er uiteindelijk een meerderheid voor de gekozen oplossing is.

Stap 6: U bespreekt de opdracht na.

a. Leerlingen schrijven op een briefje welke manier van beslissingen (1, 2, 3 of 4) hun voorkeur heeft. U reflecteert hierop. Nu gaat het in Nederland via stemmen: de meerderheid bepaalt. Wij kiezen volksvertegenwoordigers. Als meer dan de helft van de volksvertegenwoordigers voor een plan is, dan gaat het door.

b. Tot slot nog deze vraag voorleggen om het verschil tussen toen en nu aan te geven: Via welke manier werden besluiten genomen in de tijd van Koning Willem I?

Dat was de eerste manier: de Koning nam zelf de besluiten.

1848: Grondwet

De grondwet van 1848 beperkte de macht van de koning en gaf het volk meer rechten.

Individuele opdracht: Aletta Jacobs

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen bekijken een filmpje van de Schooltv-Beeldbank (duur: 1.52 min.). Gedurende het filmfragment maken de leerlingen kijkvragen. Deze vragen worden daarna klassikaal besproken.

Leerdoel

Leerlingen weten dat gelijke behandeling 150 jaar geleden niet vanzelfsprekend was: meisjes mochten bijvoorbeeld niet naar de universiteit om te studeren.

Duur

10 minuten

Handleiding

U gaat met de leerlingen een kort filmpje bekijken: De eerste vrouwelijke student (Schooltv Beeldbank) – 1.53 min. U heeft hiervoor nodig een smartboard of computer met beamer.

Stap 1: U deelt het werkblad met de kijkopdracht uit.

Stap 2: U neemt de vragen gezamenlijk door.

Stap 3: U start de film.

Stap 4: U bespreekt de film na aan de hand van de kijkopdracht.

Kijkopdracht

- Wat wilde Aletta Jacobs worden?
Dokter (arts)

- Waarom was het 150 jaar geleden niet nodig dat meisjes gingen studeren?
Antwoord: Toen werd gedacht dat meisjes toch gingen trouwen: zij moesten alleen zorgen voor het huishouden en de kinderen.

- Hoe kreeg ze het voor elkaar dat ze naar de universiteit mocht?
Ze schreef een brief aan de minister van Binnenlandse Zaken Thorbecke. Daarin zette ze haar verzoek. Hij gaf toestemming, omdat hij vond dat iedereen die vrijheid zou moeten hebben.

- Waarom kun je meisjes nu niet meer verbieden om te studeren?
Iedereen heeft gelijk recht op onderwijs. Het is belangrijk dat vrouwen in staat gesteld moeten worden om zelf geld te verdienen.

Groepsopdracht: Grondwetquiz

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen krijgen vragen voorgelegd over rechten die in 1848 in de Grondwet zijn opgenomen. Er zijn steeds twee antwoorden mogelijk: A of B. Er zijn twee plekken in de klas gemarkeerd met A en B. De kinderen lopen steeds naar het juiste antwoord volgens hen.

Leerdoel

De leerlingen weten wat vrijheid van onderwijs, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging inhouden. Ze weten dat deze rechten in 1848 in onze Grondwet zijn opgenomen.

Duur

10-15 minuten

Handleiding

U markeert twee punten in de klas met een A en een B: de twee antwoordmogelijkheden. De kinderen luisteren in het midden van het lokaal naar de vraag. Ieder denkt 5 tellen na en na een signaal lopen de leerlingen naar een antwoord toe. Enkele leerlingen krijgen de mogelijkheid om hun keuze toe te lichten. De leerkracht vult het antwoord eventueel aan.

Grondwetquiz

1. Een paar mensen vormen samen een politieke partij. Over welk recht gaat dit?
A. Vrijheid van vereniging (juist)
B. Vrijheid van meningsuiting
2. Je bent het niet eens met een plan van de regering. Je gaat samen met heel veel kinderen protesteren.
Over welk recht gaat dit?
A. Vrijheid van meningsuiting (juist)
B. Vrijheid van onderwijs
3. "Ik ben het niet eens met *wat* je zegt, maar ik zal altijd verdedigen *dat* je het mag zeggen!"
Over welk recht gaat deze uitspraak?
A. Vrijheid van meningsuiting (juist)
B. Vrijheid van onderwijs
4. Een minister wil een bericht in de krant verbieden, omdat hij het er niet mee eens is.
Over welk recht gaat dit?
A. Vrijheid van meningsuiting (juist)
B. Vrijheid van vereniging
5. Ouders mogen zelf een Islamitische school oprichten voor hun kinderen.
Over welk recht gaat dit?
A. Vrijheid van onderwijs (juist)
B. Vrijheid van vereniging

6. Wat is het belangrijkste recht?

A. Vrijheid van meningsuiting (even belangrijk)

B. Vrijheid van onderwijs (even belangrijk)

Toelichting: Rechten kunnen soms wel strijdig zijn. Meestal bepaalt de rechter dan welk recht het belangrijkste is in de betreffende situatie.

1870: Afschaffen van de doodstraf

- De rechter is onafhankelijk.
- Wetten zijn de basis van de rechtspraak.

In 1870 heeft de wetgever de doodstraf afgeschaft. In een rechtsstaat is het belangrijk dat een onafhankelijke rechter op basis van de wet een straf geeft. Als burgers of politici vinden dat de rechter een hogere straf had moeten geven, dan moet eerst de wet worden veranderd.

Individuele opdracht: Onafhankelijke rechters

Korte omschrijving van de werkworm

De leerlingen krijgen enkele vragen over de (taken van) rechter (deel A). Deze vragen maken zij individueel. Vervolgens deelt u deel B van de opdracht uit. De leerlingen bedenken in tweetallen wat een blinddoek, een weegschaal en een zwaard te maken kunnen hebben met een rechter. U bespreekt naderhand de goede antwoorden met de klas.

Leerdoel

De leerlingen weten dat de rechter onpartijdig en onafhankelijk is. Ze kennen enkele symbolen van de onafhankelijkheid van de rechter: de attributen van Vrouwe Justitia en de toga van de rechters.

Benodigdheden

Werkbladen A en B voor iedere leerling
Antwoordblad

Duur

15-20 minuten

Handleiding

Stap 1: U vertelt de leerlingen dat ze een werkblad krijgen over de rechterlijke macht. Het eerste deel van de opdracht moeten de leerlingen alleen invullen. Bij de plaatjes van Vrouwe Justitia en het uniform van de rechter mogen ze samenwerken met hun buurman of –vrouw.

Stap 2: U deelt het werkblad uit en bepaalt hoe lang de leerlingen eraan mogen werken (ong. 5 minuten). Zorg dat u een antwoordblad hebt. Als leerlingen snel klaar zijn met deel A, dan mogen ze bij u hun antwoorden controleren.

Stap 3: U geeft aan wanneer de leerlingen hun opdracht af moeten hebben en bespreek de goede antwoorden.

Werkblad: Onafhankelijke rechters

Deel A: Wat weet jij al van de rechter?

Maak de volgende vragen. Wat weet jij al van de rechter? Test je kennis.

1. Een rechter spreekt recht. Wat wordt daarmee bedoeld?

2. Hoe komt een rechter tot een uitspraak?

3. Maakt het uit of de rechter de verdachte aardig of niet aardig vindt? Waarom wel/niet?

4. Hoe weet de rechter waar iedereen zich aan moet houden?

Heb je je vragen al af? Vraag je juf of meester om een antwoordblad.

Deel B: Symbolen van de onafhankelijkheid

Kijk met zijn tweeën naar de volgende twee plaatjes en beantwoord de vragen.

Vrouwe Justitia

Dit is een afbeelding van Vrouwe Justitia. Als het gaat over onze rechtspraak, dan is dit het symbool dat daarbij hoort. Er staan drie dingen op dit plaatje die met rechtspraak te maken hebben. Je ziet een vrouw met blinddoek, weegschaal en zwaard.

Kun jij bedenken wat een blinddoek, een weegschaal en een zwaard met de rechter te maken hebben?

5. Wat betekent de blinddoek? Vrouwe Justitia kan niets zien, omdat ze een blinddoek omheeft. Waarom is het goed als rechters niet alles zien? Waar mogen onafhankelijke rechters niet op letten als ze rechtspreken?
6. Wat betekent de weegschaal? Vrouwe Justitia heeft een weegschaal in haar hand. Wat zouden rechters moeten wegen?
7. Wat betekent het zwaard?

Rechters

8. Wat is een uniform?

9. Waarom zou je een uniform dragen?

Een rechter in een uniform (toga).

10. Een rechter moet onafhankelijk en onpartijdig zijn. Waarom vinden we het belangrijk dat rechters een uniform dragen?

Antwoorden deel A

Deel A: Wat weet jij al van de rechter?

1. Een rechter spreekt recht. Wat wordt daarmee bedoeld?

*De rechter beoordeelt of een verdacht **schuldig** is of niet. Als hij iemand schuldig vindt, bepaalt hij of diegene ook **straf** moet krijgen.*

2. Hoe komt een rechter tot een uitspraak?

*Hij kijkt naar de **bewijzen** en luistert naar verklaringen van **getuigen**.*

3. Maakt het uit of de rechter de verdachte aardig of niet aardig vindt? Waarom wel/niet?

*Nee, de rechter let alleen op wat er volgens hem gebeurd is. De rechter **beoordeelt iedereen op dezelfde manier** in een zelfde situatie.*

4. Hoe weet de rechter waar iedereen zich aan moet houden?

*Die staan in **wetten**. De gekozen volksvertegenwoordigers (de Tweede- en de Eerste Kamerleden) hebben die wetten gemaakt. De rechter bedenkt niet zelf een wet.*

Antwoorden Deel B en C: Symbolen van de onafhankelijkheid

Kun jij bedenken wat een blinddoek, een weegschaal en een zwaard met de rechter te maken hebben?

1. Wat betekent de blinddoek? Vrouwe Justitia kan niets zien, omdat ze een blinddoek omheeft. Waarom is het goed als rechters niet alles zien? Waar mogen onafhankelijke rechters niet op letten als ze rechtspreken?

De rechter moet iedereen gelijk behandelen. De rechter is onpartijdig en onafhankelijk. De blinddoek staat symbool voor deze onpartijdigheid en onafhankelijkheid. Hij mag geen verschil maken tussen verdachten. Wat telt is wat ze hebben gedaan en niet of de verdachte knap of lelijk is of jong of oud.

2. Wat betekent de weegschaal? Vrouwe Justitia heeft een weegschaal in haar hand. Wat zouden rechters moeten wegen?

*De rechter moet goed luisteren naar de mensen en kijken naar de bewijzen. Hij moet goed **afwegen** of de beschuldigingen juist zijn en er voldoende goede bewijzen zijn. Wat spreekt in het voordeel van de verdachte en wat spreekt tegen hem? Deze afweging moet de rechter maken. Daarna beslist hij of de verdachte schuldig is of niet.*

3. Wat betekent het zwaard?

*Als de verdachte schuldig is, geeft de rechter (meestal) een **straf**. Dat is natuurlijk geen gewelddadige straf met een zwaard! De zwaarste straf is een gevangenisstraf, maar je kunt bijvoorbeeld ook een boete krijgen.*

Rechters

4. Wat is een uniform?

Een uniform is de kleding waarmee mensen kunnen laten zien dat ze horen bij een organisatie (bv. politie, brandweer, verkopers, soldaten, postbezorgers). Ze zien er allemaal hetzelfde uit. Soms kun je aan een uniform zien hoe belangrijk iemand is in de organisatie.

5. Waarom zou je een uniform dragen?

Je bent herkenbaar. Iedereen weet dan bijvoorbeeld aan wie je vragen kunt stellen wie de orde handhaaft.

6. Een rechter moet onafhankelijk en onpartijdig zijn. Waarom vinden we het belangrijk dat rechters een uniform dragen?

Via hun eigen kleding zouden ze een bepaalde mening kunnen geven. Rechters moeten onpartijdigheid en onafhankelijkheid uitstralen. Dat kan het best door een soort uniform te dragen.

Extra informatie: Rechters hebben zwarte toga's aan met wit befje. Dat kun je vergelijken met een uniform.

Groepsopdracht: De wetten zijn de basis van de rechtspraak

Korte omschrijving van de werkvorm

Het is leuk het spannende verhaal van Hendrik Jut te vertellen, maar u kunt er ook voor kiezen het verhaal voor te lezen of samen met de leerlingen te lezen. Na dit verhaal wordt er in de klas gediscussieerd over de (afschaffing van de) doodstraf. U stuurt deze discussie naar een conclusie dat het belangrijk is dat de wet wordt nageleefd en dat de regels niet tussentijds kunnen worden aangepast om een hogere straf te geven.

Leerdoel

De leerlingen weten dat in een rechtsstaat de wet niet aangepast kan worden om iemand zwaarder te kunnen bestraffen.

Duur

15 minuten

Handleiding

Stap 1: U vertelt of leest het verhaal voor over Hendrik Jut.

Samenvatting van de tekst:

Kort na de afschaffing van de doodstraf werd Hendrik Jut in 1876 veroordeeld tot levenslang na een roofmoord op een rijke Haagse weduwe en haar dienstmeid; het volk eist oplegging van de doodstraf, maar dat kan niet meer: de volkswede leidt tot de kermisattractie "Kop van Jut".

Stap 2: U vraagt de leerlingen om op te schrijven wat ze vinden van het afschaffen van de doodstraf. Was dat een goede of juist een slechte beslissing? De leerlingen moeten hun antwoord motiveren.

Als hulp hierbij een lijstje met argumenten. Ze hoeven niet allemaal aan de orde te komen.

Argumenten voor:

- Wraak: oog om oog, tand om tand
- Afschrikking: je denkt wel twee keer na
- Kosten: geen bewaking, beveiliging en eten meer
- Veiligheid: er bestaat geen kans op herhaling

Argumenten tegen:

- Wraak is een slechte eigenschap
- Afschrikking werkt niet: kijk naar VS met grote criminaliteit
- Het is een mensenrecht: geen doodstraf
- Fouten in de rechtspraak kunnen niet meer teruggedraaid worden
- Vaak worden zwakke groepen het slachtoffer
- Uit angst kan de crimineel agressiever worden.

Stap 3: U stelt nu de leerlingen klassikaal de vraag wie vindt dat Hendrik Jut de doodstraf had moeten krijgen. U vraagt leerlingen om op elkaar te reageren. U stuurt waar nodig de discussie en geeft leerlingen de beurt. Het is de bedoeling dat u de discussie door vragen stuurt naar de conclusie dat het in een rechtsstaat belangrijk is dat de wet wordt nageleefd en dat een onafhankelijke rechter aan de hand van de wet bepaalt of iemand straf verdient

en zo ja, welke straf.

Hulpvragen (als de leerlingen er niet zelf op komen):

- Waarom kon de rechter geen doodstraf opleggen?
- Is dat eerlijk?

Werkblad: Brute moord door Hendrik Jut

Vroeger konden mensen in Nederland de doodstraf krijgen. Nu kan dat niet meer. De doodstraf is in 1870 afgeschaft. Niet iedereen in Nederland was blij met de afschaffing van de doodstraf. In 1872 zorgde deze nieuwe wet voor heel veel boze Nederlanders. Dit is het verhaal:

De Haagse Hendrik Jut en Christina Goedvolk wilden in 1872 trouwen. Hendrik en Christina verwachtten een kindje en in die tijd moest je dan eigenlijk wel getrouwd zijn. Helaas hadden ze geen geld voor een huwelijk. Het jonge stel bedacht een plan. Christina had een tijdje als hulp gewerkt bij een steenrijke weduwe. Als ze de weduwe konden beroven, dan was hun probleem in één keer opgelost! Met een smoesje kwamen ze binnen bij de weduwe, die Christina nog wel herkende. Hendrik vermoordde de weduwe en haar dienstmeisje Leentje. Het leverde ze een grote buit op. Om veilig te zijn besloten ze een tijdje naar het buitenland te gaan.

Iedereen die van deze moord hoorde was woedend! Wie kon zo iets nu doen! Als ze de dader zouden vinden, dan zouden ze ervoor zorgen dat.... Ze bedachten de ergste dingen. Het liefst wilden ze dat de dader de doodstraf zou krijgen, maar dat kon niet meer. De wet was net veranderd: de doodstraf was afgeschaft.

In het buitenland kreeg Christina heimwee. Ze wilde weer terug naar Nederland. Na hun terugkomst duurde het niet lang tot ze werden ontdekt. Hendrik Jut, die de moord had gepleegd, kreeg levenslange gevangenisstraf en Christina Goedvolk, die Hendrik had geholpen, kreeg 12 jaar gevangenis.

Een kermisbaas maakte handig gebruik van alle publiciteit rond deze moord. Hij veranderde de naam van zijn attractie in "De Kop van Jut". Iedereen in heel het land kon nu symbolisch het hoofd van een moordenaar inslaan... Het is zelfs een uitdrukking geworden: iemand is de kop van Jut!

1983: Wijziging van de Grondwet

- Artikel 1: Discriminatieverbod
- Wetten gelden voor iedereen

In 1983 zijn belangrijke wijzigingen in de grondwet aangebracht. Het discriminatieverbod werd als artikel 1 opgenomen.

Individuele opdracht: Artikel 1

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen krijgen de echte tekst van artikel 1 van de Grondwet en een eenvoudige variant van artikel 1. Deze teksten moeten ze lezen en ze moeten bijbehorende vragen maken. De leerkracht bespreekt na de opdracht de juiste antwoorden.

Leerdoel

De leerlingen weten dat het discriminatieverbod in de grondwet staat en hebben door enkele voorbeelden een idee in welke gevallen je kunt spreken van discriminatie.

Duur

10 minuten

Handleiding

Samen de officiële tekst en de vertaling lezen van Artikel 1. Daarna nemen de leerlingen in tweetallen de voorbeelden door. De leerlingen geven aan of er sprake is van discriminatie en zo ja, van welke vorm van discriminatie sprake is. Zie het werkblad voor de teksten en de voorbeelden.

Leesteksten met vragen en antwoorden:

Tekst artikel 1:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook.

Vertaling van artikel 1:

In Nederland behandelen we iedereen op dezelfde manier. Natuurlijk alleen als de situaties hetzelfde zijn of heel veel op elkaar lijken. Discriminatie mag niet.

(uit: De Grondwet in eenvoudig Nederlands; K. Heij, W Visser; Uitgeverij SDU)

Vragen en antwoorden:

- In de klas wordt een Surinaamse jongeren uitgescholden voor aap.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is rassendiscriminatie.
- Een man van 54 jaar oud heeft gesolliciteerd op een baan. Hij is wel geschikt, maar hij krijgt de baan niet omdat hij te oud is.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is leeftijdsdiscriminatie.
- Een jongen van Marokkaanse komaf wordt tegengehouden bij de ingang van een discotheek. Hij mag niet naar binnen. De blanke jongen die achter het staat mag wel naar binnen.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is rassendiscriminatie.

- Een directeur krijgt meer loon dan één van zijn werknemers.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Ja, dat zijn afspraken in een bedrijf die gemaakt mogen worden.
- Een jonge vrouw mag niet meedoen aan een modellenwedstrijd, omdat zij volgens de spelregels te dik is.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Ja, je mag deze spelregels afspreken (er is hierover wel eens discussie).
- Op een familiecamping mag geen homostel staan met de tent.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is discriminatie van homo's.
- Een moslima mag op haar werk in de supermarkt geen hoofddoek dragen.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is discriminatie van een religie.
- Een Antilliaanse jongen heeft gesolliciteerd. Hij krijgt de baan niet, omdat een ander geschikter was.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Ja, een werkgever mag de beste kandidaat kiezen.
- Een werkneemster krijgt voor hetzelfde werk minder geld dan haar mannelijke collega.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is discriminatie op basis van geslacht (andersom mag ook niet).
- Een moslima mag op haar werk als politieagent geen hoofddoek dragen.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Ja, dit is een openbare functie waarbij onafhankelijkheid belangrijk is.
- Een Pool verdient minder geld dan zijn Nederlandse collega.
Mag dat? Waarom wel/niet?
Nee, het is discriminatie van buitenlanders.

Werkblad: Discriminatie verboden

Tekst artikel 1:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook.

Vertaling van artikel 1:

In Nederland behandelen we iedereen op dezelfde manier. Natuurlijk alleen als de situaties hetzelfde zijn of heel veel op elkaar lijken. Discriminatie mag niet.

(uit: De Grondwet in eenvoudig Nederlands; K. Heij, W Visser; Uitgeverij SDU)

Vragen:

- In de klas wordt een Surinaamse jongeren uitgescholden voor aap.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een man van 54 jaar oud heeft gesolliciteerd op een baan. Hij is wel geschikt, maar hij krijgt de baan niet omdat hij te oud is.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een jongen van Marokkaanse komaf wordt tegengehouden bij de ingang van een discotheek. Hij mag niet naar binnen. De blanke jongen die achter het staat mag wel naar binnen.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een directeur krijgt meer loon dan één van zijn werknemers.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een jonge vrouw mag niet meedoen aan een modellenwedstrijd, omdat zij volgens de spelregels te dik is.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Op een familiecamping mag geen homostel staan met de tent.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een moslima mag op haar werk in de supermarkt geen hoofddoek dragen.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een Antilliaanse jongen heeft gesolliciteerd. Hij krijgt de baan niet, omdat een ander geschikter was.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een werkneemster krijgt voor hetzelfde werk minder geld dan haar mannelijke collega.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een moslima mag op haar werk als politieagent geen hoofddoek dragen.
Mag dat? Waarom wel/niet?

- Een Pool verdient minder geld dan zijn Nederlandse collega.
Mag dat? Waarom wel/niet?

Groepsopdracht: Het Waterspel

Korte omschrijving van de werkvorm

De leerlingen worden verdeeld in twee teams die het 'waterspel' gaan spelen. De overige leerlingen zijn publiek of scheidsrechter. De teams krijgen verschillende spelregels. U reflecteert naderhand met de leerlingen op de spelregels: hoe had het eerlijker gekund?

Alternatief spel: misschien kunt u een ander spel tijdens de gymles spelen waarbij de spelregels voor het ene team duidelijk anders zijn dan die voor het andere team.

Leerdoel

De leerlingen ervaren hoe het is om niet eerlijk behandeld te worden. Ze kunnen eerlijke spelregels opstellen.

Benodigdheden

Zorg voor een buitenruimte

Gekopieerde spelregels: voor ieder team een vel

Plastic bekertjes

Een kleine emmer

Twee grote emmers met water

Twee grote lege emmers

Stopwatch

Duur

30 minuten

Handleiding

Stap 1: Leg uit dat straks twee teams tegen elkaar gaan strijden. Binnen twee minuten moeten de teams zoveel mogelijk water verplaatsen naar de overkant. De andere kinderen zijn toeschouwers en moeten opletten of het goed gaat.

Stap 2: Deel de kinderen in. Een team kan uit drie of vier leerlingen bestaan. U geeft twee andere leerlingen de rol van scheidsrechter. Zij moeten kijken of er volgens de gegeven spelregels wordt gespeeld. De overige leerlingen zijn toeschouwers en mogen de 'waterbrengers' aanmoedigen.

Stap 3: Neem de leerlingen mee naar buiten en geef ieder team de spelregels (kopieer het Werkblad met beide versies en knip de kopie door). Beide teams kennen de spelregels die voor de tegenstander gelden niet. Daarna zet u het parcours klaar: een grote emmer met water aan het begin voor beide teams en een grote lege emmer aan het einde voor beide teams. Team 1 krijgt de plastic bekertjes. Team 2 krijgt de kleine lege emmer. Geef nog een keer duidelijk aan wat de bedoeling is en start de tijd. Als u een startsignaal geeft mogen de leerlingen beginnen.

Stap 4: Geef een eindsignaal. Zorg ervoor dat de leerlingen gezamenlijk de spullen opruimen en ga weer naar binnen met de groep.

Stap 5: Bespreek de opdracht na.

- *Was dit spel op deze manier eerlijk?*
- *Waarom?*
- *Wat moet je dus hebben? Gelijke spelregels die voor iedereen gelden.*

- *Waar geldt dat nog meer? Sport, bijv. bij voetbal. Maar ook in een land: de regels gelden voor iedereen.*

Stap 6: Laat de leerlingen met elkaar eerlijke spelregels voor dit spel bedenken. U kunt deze discussie klassikaal voeren en de nieuwe spelregels op het bord schrijven.

Werkblad 1: Spelregels Waterspel

Team 1: Zo snel mogelijk zo veel mogelijk water naar de overkant brengen met plastic bekertjes.

Werkblad 2: Spelregels Waterspel

Team 2: Zo snel mogelijk zo veel mogelijk water naar de overkant brengen. Je hebt geen plastic bekertjes. Je mag samen het kleine emmertje vullen, die naar de overkant brengen en overgieten in de bak daar.